

FAIRTRADE
FINLAND

Oppimateriaali

Reilun kaupan riskikartta

Yläkouluille suunnattu oppimateriaali Reilun kaupan riskikartasta

Oppimateriaalin osat: kartan esittely ja käyttöohje, 8 tehtävää yläkouluun ja toiselle asteelle sekä soveltavat lisätehtävät

Kartta Reilun kaupan verkkosivulla:

<https://riskmap.fairtrade.net/>

Kartan tiedot: Tekijä Reilu kauppa, Fairtrade International. Julkaistu keväällä 2023. Kieli englanti. Karttaa on työstetty yhdessä viljelijäosuuskuntien, työntekijöiden, viljelmien johdon, kuudessa eri maanosassa työskentelevien Reilun kaupan työntekijöiden sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Työn vetovastuussa on ollut Reilun kaupan ihmisoikeusosaamiskeskus.

Oppimateriaalin tiedot: Tekijä globaalikasvatuksen asiantuntija, maantieteilijä Eeva Kemppainen. Julkaistu keväällä 2023 suomeksi ja englanniksi.

Kartan esittely ja käyttöohje

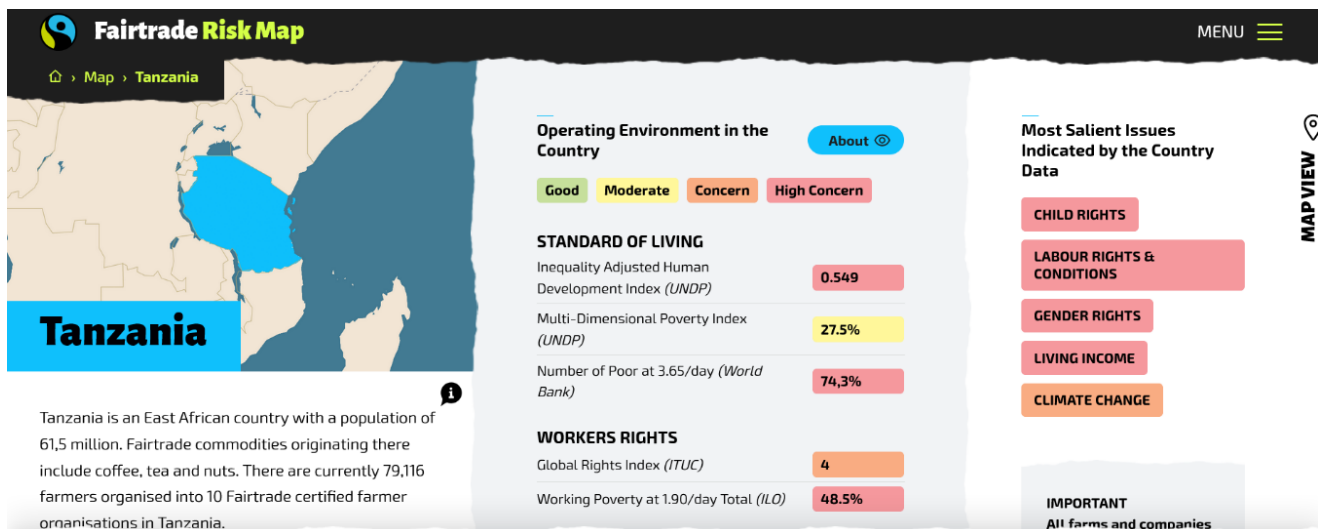
Riskikartta auttaa tunnistamaan tuotannon riskejä maailman eri alueilla

Eri maat ja yritykset valmistavat meille tärkeitä kulutustuotteita, kuten ruokaa ja vaatteita. Tuotteiden valmistus, myynti ja kulutus yhdistävät meidät globaaliksi verkostoksi, ja tuotanto vaikuttaa hurjasti sekä ihmisiin että ympäristöön. On tärkeää tutkia, missä maissa tuotteita valmistetaan ja millaisia riskejä tuotannossa on. Kun

yrietykset ja työntekijät yhdessä tunnistavat riskejä, ne voivat paremmin ehkäistä ongelmia sekä toimia ihmisoikeuksien ja ympäristönsuojelun puolesta. On hyvä myös huomioida se miten eri riskit voivat liittyä toisiinsa. Esimerkiksi köyhyys on yksi metsäkadon juurisyistä.

Reilu kauppa on julkaissut verkossa uudenlaisen työkalun riskien arvioinnin tueksi. Riskikartta on interaktiivinen maailmankartta, jonka avulla voi vertailla tuotteiden alkuperää ja tuotannon riskejä eri maissa: *Mitä riskejä liittyy teenviljelijöiden arkeen Thaimaassa? Mitä ympäristöhaittoja täytyy huomioida puuvillan tuotannossa Burkina Fasossa? Miten työoloja voi muuttaa paremmiksi kultakaivoksilla Perussa? Entä mitä riskejä Pohjoismaissa on havaittu?*

Ajattelemme maailmaa usein niin, että jaamme maapallon eteläiseen ja pohjoiseen pallonpuoliskoon. Usein puhutaan myös kehittyneistä ja kehittyvistä maista, mikä

viittaa yleiseen tulotasoon tai kehityksen tasoon. Keskimäärin etelän maissa on enemmän tuotantoon liittyviä riskejä ihmisille ja ympäristölle, mutta riskejä on myös pohjoisessa, kuten Suomessa ja muissa Euroopan maissa.

Kartalla voi tutkia niitä tuotteita ja maita, joissa Reilu kauppa toimii. Tuotteisiin kuuluvat kahvi, kaakao, tee, banaani, viinirypäleet, hunaja, sokeri, pähkinä ja öljyt, hedelmät ja viljakasvit sekä kulta, urheilupallot ja puuvilla. Lisäksi karttaan on tulossa tietoa Reilun kaupan päästöyksiköistä. Niitä ostamalla yritykset voivat myydä esimerkiksi Reilun kaupan suklaata tai kahvia, joiden ilmastopäästöt on hyvitetty.

Kartan käyttöohje

Mene verkkosivulle

<https://riskmap.fairtrade.net/countries>.

Tarkenna ja loitonna näkymää käyttämällä työkalua kartan vasemmassa ylälaudassa. Liiku kartalla painamalla hiiren vasenta näppäintä ja raahaamalla käsisymbolia. Voit tutkia eri maihin liittyviä tietoja kahdella tavalla:

1. Paina yksittäistä maata kartalla, niin voit lukea ponnahdusikkunassa perustietoja.

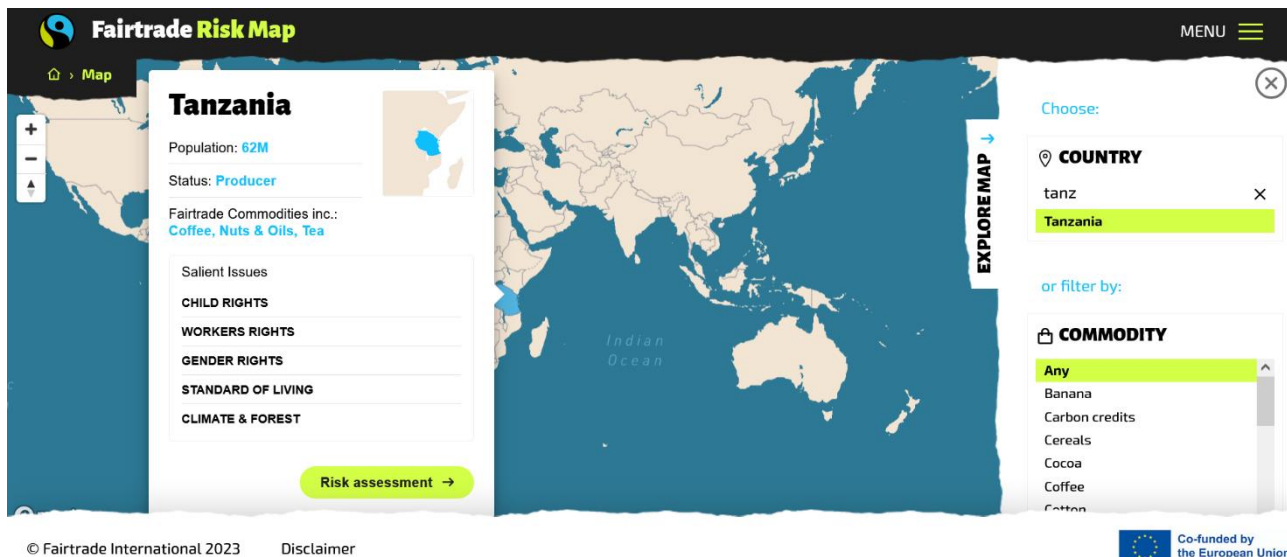
- Population: Kuinka monta miljoonaa ihmistä maassa asuu?
- Status: Mitä Reilun kaupan toimintoja maassa on (onko maassa esim. tuottajia (viljelijäosuuskunnat ja tilat), valmistajia tai myyjiä)?
- Salient issues: Mitkä ovat keskeisimmät tuotantoon liittyvät riskit maassa?

Paina vihreää näppäintä "Risk assessment", jos haluat lukea lisätietoja eri tuotteista, riskeistä ja kehityksen mittareista juuri siinä maassa.

2. Katso kartan oikeassa reunassa olevaa laatikkoa, jossa lukee "Choose" (suom. valitse). Tämän hakutoiminnon avulla voit valita, mitä maita tai tuotteita kartalla näkyy.

- COUNTRY (maa): valitse jokin maa selaamalla nimelistaa tai etsi jokin tietty maa kirjoittamalla sen nimi englanniksi kohdassa "Search country"

- COMMODITY (tuote): valitse yksi tuote ja katso kartalla, missä maissa sitä valmistetaan. Paina yksittäistä maata kartalla, jos haluat lukea lisätietoja eri tuotteista, riskeistä ja kehityksen mittareista juuri siinä maassa.

Tiedot eri maista, tuotteista ja keskeisimmistä riskeistä tuotannossa

Paina jonkin maan tiedot auki, niin voit lukea maakohtaisia tietoja eri tuotteista, riskeistä ja kehityksestä juuri siinä maassa. Sivun vasemmassa reunassa on kartan lisäksi lyhyt kuvaus maasta ja Reilun kaupan toiminnasta maassa. Oikeassa reunassa lukee tuotannon keskeisimmät riskit. Keskiosaan on koottu tilastotietoa YK:n keräämän datan ja eri kehityksen mittareiden pohjalta.

Tilastotietojen otsikko on Operating Environment in the Country (toimintaympäristö maassa).

Tiedot on jaoteltu 10 teeman alle:

1. Standard of living - Elämisen taso
2. Workers Rights - Työntekijöiden oikeudet
3. Gender Rights - Sukupuolten tasa-arvo
4. Child rights - Lapsen oikeudet
5. Forced Labour - Pakkotyö
6. Discrimination - Syrjintä
7. Self-determination - Itsemääräämisoikeus
8. Civil liberties - Kansalaisoikeudet
9. Climate & forest - Ilmasto ja metsät
10. Water & biodiversity - Vesi ja luonnon monimuotoisuus

Toimintaympäristö ja riskit on luokiteltu neljään luokkaan eri väreillä vihreästä punaiseen: good, moderate, concern, high concern (hyvä, kohtalainen, huolestuttava, erittäin huolestuttava). Kehityksen ja riskien tasoa maassa voi päätellä siitä, miten tilastotietoja on luokiteltu eri värein: onko suurin osa datasta merkitty vihreällä ja keltaisella vai oranssilla ja punaisella?

Löydät lisätietoja eri tuotteista verkkosivulla <https://riskmap.fairtrade.net/commodities/banana>. Tuotteet on koottu symboleina ja sanoina valikkoon sivun yläosassa. Paina symbolia, jos haluat lukea lisätietoa kyseisestä tuotteesta.

Löydät lisätietoa tuotannon keskeisistä riskeistä ja Reilun kaupan ratkaisuksista verkkosivulla <https://riskmap.fairtrade.net/salient-issues>. Riskit on koottu symboleina ja sanoina valikkoon sivun yläosassa. Paina symbolia, jos haluat lukea lisätietoa kyseisestä riskistä. Ratkaisuksista voit lukea aloitussivulla (otsikko Fairtrade's response).

Tehtävät

1. Tutki keskeisiä tuotannon riskejä ja tee niistä miellekartta

Avaa verkkosivu:

<https://riskmap.fairtrade.net/salient-issues>

a) Lue, minkälaisia riskejä tuotantoon liittyy. Riskit on listattu verkkosivulle symboleina ja sanoina vihreälle pohjalle. Paina symbolia, jos haluat lukea lisätietoa kyseisestä riskistä.

b) Käy riskit läpi yksi kerrallaan ja mieti jokaisen riskin kohdalla erikseen: Mitä riski voisi tarkoittaa käytännössä? Liittyykö riski mielestäsi enemmän ihmisiin vai ympäristöön?

c) Tee paperille tai sähköisesti miellekartta riskien vaikutuksista ihmisiin ja ympäristöön. Piirrä ensin keskelle teet kaksi ympyrää. Kirjoita toisen ympyrän sisään otsikoksi "ihmiset" ja toisen sisään "ympäristö". Lisää kaikki riskit miellekartalle yksi kerrallaan. Piirrä ensin viiva poispäin siitä ympyrästä, johon riski mielestäsi liittyy. Piirrä sitten viivan toiseen päähän uusi ympyrä ja kirjoita riski tämän ympyrän sisään.

d) Valitse yksi ihmisiin liittyvä riski ja yksi ympäristöön liittyvä riski. Lue verkkosivulla lisätietoa painamalla sen riskin symbolia, jonka valitsit. Kirjoita miellekarttaan vähintään 1-2 uutta asiaa molempiin riskeihin liittyen. Piirrä ensin viiva poispäin siitä ympyrästä, jossa riski lukee, ja kirjoita uudet asiat viivan toisen päähän. Halutessasi voit piirtää uuden ympyrän, laatikon tai pilven tekstin ympärille.

Esimerkki: Jos painat symbolia "Forced labour", löydät lisätietoa pakkotyöhön liittyvästä riskistä verkkosivulla <https://riskmap.fairtrade.net/salient-issues/forced-labour>. Miellekarttaan voisi kirjoittaa esimerkiksi, että pakkotyöhön voi liittyä työntekijän uhkailua ja että liiallinen ylityö on riski kukkien ja urheilupallojen tuotannossa.

2. Tutki tuotantoa ja riskejä maailman eri alueilla

Avaa verkkosivu:

<https://riskmap.fairtrade.net/countries>

Tehtävän tekeminen helpottuu, jos luet kartan käyttöohjetta tämän oppimateriaalin alusta.

Tutki karttaa ja vastaa kysymyksiin.

a) Onko Reilun kaupan järjestelmällä toimintaa kaikilla maailman alueilla?

b) Missä päin maailmaa on eniten sellaisia maita, joilla ?

Tutki maita eri maanosissa ja koita muodostaa yleiskuva siitä, mitä Reilun kaupan toimintaa eri puolilla maailmaa on. Vastaa kysymyksiin.

c) Mitä Reilun kaupan toimintaa Euroopassa on? Entä esimerkiksi Aasiassa, Afrikassa ja Australiassa?

d) Missä maanosissa on enemmän sellaisia maita, jotka ovat tuottajia (producer)? Entä missä maanosissa on sellaisia maita, jotka ovat myyjiä ja valmistajia (trader, licensee)?

Valitse yksi maa, jossa on Reilun kaupan toimintaa. Tutki maakohtaisia tietoja ja koita muodostaa yleiskuva siitä, minkälaisia tietoja sivulle on kerätty. Vastaa kysymyksiin.

- e) Katso sivun vasenta reunaa: Minkälaisia yleisiä tietoja maasta kerrotaan?
- f) Katso värejä ja sanoja sivun yläosassa ja oikeassa reunassa: Miten tiedot ja riskit on luokiteltu?
- g) Katso sivun keskiosaa: Mitä eri teemoja sivulle on koottu? Minkälaisia kehityksen mittareita ja lukuja näet 10 väliotsikon alla?

3. Tutki ruoan alkuperää ja omia suosikkituotteitasi

Etsi tietoa Reilun kaupan verkkosivuilta ja tutki Reilun kaupan ruokatuotteita kartalla. Vastaa kysymyksiin.

Avaa verkkosivu:

<https://reilukauppa.fi/tuotteet/>

- a) Mikä on oma suosikkisi Reilun kaupan ruokatuotteista?
- b) Kuinka paljon maailmassa on Reilun kaupan viljelijöitä?
- c) Mitkä ovat suosituimmat Reilun kaupan ruokatuotteet kotimaassasi?

Valitse Reilun kaupan ruokatuotteista joko oma suosikkisi tai yksi tuote, joka on kotimaassasi suosittu. Tutki tuotetta kartalla (valitse tuote kohdassa COMMODITY). Etsi tarvittaessa lisätietoa tuotekohtaisilta sivuilta. Vastaa kysymyksiin.

- d) Missä maissa tuotetta viljellään tai valmistetaan? Mainitse ainakin 3 maata.
- e) Mitkä ovat keskeisimmät riskit tuotteen valmistamisessa? Liittyvätkö riskit ihmisiin vai ympäristöön?

Tuotekohtaiset sivut:

<https://riskmap.fairtrade.net/commodities/banana>, <https://reilukauppa.fi/tuotteet/>

4. Tutki Reilun kaupan kultaa ja urheilupalloja

Tutki kartalla Reilun kaupan kultaa ja urheilupalloja (valitse gold ja sports balls kohdassa COMMODITY). Etsi lisätietoa tuotekohtaisilta sivuilta. Vastaa kysymyksiin.

- a) Missä maissa tuotetaan kultaa? Entä missä maissa tuotetaan urheilupalloja?
- b) Mitkä ovat keskeisimmät riskit näiden tuotteiden valmistamisessa? Liittyvätkö riskit ihmisiin vai ympäristöön?

Urheilupallot:

<https://reilukauppa.fi/urheilupallot/>,
<https://riskmap.fairtrade.net/commodities/sports-balls>

Kulta: <https://reilukauppa.fi/kulta/>,
<https://www.fairtrade.net/product/gold>

5. Tutki tuotantoa ja riskejä maailman eri alueilla: esimerkkinä Eurooppa

Valitse kartalla yksi Euroopan maa ja tutki sen maakohtaisia tietoja. Vastaa kysymyksiin.

- a) Mitä Reilun kaupan toimintaa maassa on?
- b) Tuotetaanko tai valmistetaanko maassa joitain Reilun kaupan tuotteita? Mitä tuotteita ne ovat?
- c) Millainen maan yleinen kehityksen taso on? Kehitystä voi yrittää päätellä siitä, miten tilastotietoja on luokiteltu eri värein.
- d) Kuinka monta keskeistä tuotannon riskiä maan tietoihin on merkitty? Onko riskien taso huolestuttava tai erittäin huolestuttava (merkitty oranssilla tai punaisella)?

e) Mitkä ovat keskeisimmät tuotantoon liittyvät riskit maassa? Liittyvätkö riskit ihmisiin vai ympäristöön?

6. Tutki tuotantoa ja riskejä maailman eri alueilla: esimerkkinä Bangladesh

Etsi kartalla Bangladesh ja tutki sen maakohtaisia tietoja. Vastaa kysymyksiin.

- a) Mitä Reilun kaupan toimintaa maassa on?
- b) Tuotetaanko maassa joitain Reilun kaupan tuotteita? Mitä tuotteita ne ovat?
- c) Millainen maan yleinen kehityksen taso on? Kehitystä voi yrittää päätellä siitä, miten tilastotietoja on luokiteltu eri värein.
- d) Kuinka monta keskeistä tuotannon riskiä maan tietoihin on merkitty? Onko riskien taso huolestuttava tai erittäin huolestuttava (merkitty oranssilla tai punaisella)?
- e) Mitkä ovat keskeisimmät tuotantoon liittyvät riskit maassa? Liittyvätkö riskit ihmisiin vai ympäristöön?

Lisätehtävä: Muistatko nähneesi uutisia viljelijöiden tai tehdastyöntekijöiden työhön liittyvistä riskeistä Aasiassa? Löydätkö internetistä Bangladeshista kertovia uutisia lähivuosilta? Etsi tietoa eri hakusanojen yhdistelmillä, kuten Bangladesh + uutinen + maatalous / viljelijä / tehdas + työntekijän oikeudet / työoikeudet / lakko.

7. Tutki tuotantoa ja riskejä globaalissa pohjoisessa: esimerkkinä Suomi

Etsi kartalla Suomi ja tutki sen maakohtaisia tietoja. Vastaa kysymyksiin.

- a) Mitä Reilun kaupan toimintaa maassa on?

Reilu kauppa ry

- b) Tuotetaanko maassa joitain Reilun kaupan tuotteita? Mitä tuotteita ne ovat?
- c) Millainen maan yleinen kehityksen taso on? Kehitystä voi yrittää päätellä siitä, miten tilastotietoja on luokiteltu eri värein.
- d) Kuinka monta keskeistä tuotannon riskiä maan tietoihin on merkitty? Onko riskien taso huolestuttava tai erittäin huolestuttava (merkitty oranssilla tai punaisella)?
- c) Mitkä ovat keskeisimmät tuotantoon liittyvät riskit maassa? Liittyvätkö riskit ihmisiin vai ympäristöön?
- d) Mitä riskit voisivat tarkoittaa ainoan EU:n alueella asuvan alkuperäiskansan eli saamelaisten oikeuksien ja elämäntavan näkökulmasta?

Lisätehtävä: Muistatko nähneesi uutisia viljelijöiden, tehdastyöntekijöiden tai myyjien työhön liittyvistä riskeistä Pohjoismaissa? Löydätkö internetistä Suomea kertovia uutisia lähivuosilta? Etsi tietoa eri hakusanojen yhdistelmillä, kuten Suomi + uutinen + maatalous / viljelijä / marjanpoimija / kaupan ala / tehdas + työntekijän oikeudet / ihmisoikeudet / työoikeudet / lakko.

8. Vertaile tuotantoa ja riskejä kahdessa eri maassa

Valitse kartalla kaksi maata eri puolilta maailmaa. Tutki molempien maiden maakohtaisia tietoja ja vertaile niitä keskenään. Vastaa kysymyksiin.

- a) Mitä Reilun kaupan toimintaa maissa on?
- b) Tuotetaanko näissä kahdessa maassa joitain Reilun kaupan tuotteita? Mitä tuotteita ne ovat? Kummassa maassa tuotetaan enemmän eri tuotteita?
- c) Millainen maiden yleinen kehityksen taso on? Tasoa voi päätellä siitä, miten tilastotietoja on luokiteltu eri

värein. Onko jompi kumpi maa
kehittyneempi?

d) Kuinka monta keskeistä tuotannon riskiä
maiden tietoihin on merkitty? Onko
jommassa kummassa maassa enemmän
riskejä?

e) Onko maissa samoja vai eri riskejä? Onko
riskien taso huolestuttava tai erittäin
huolestuttava (merkitty oranssilla tai
punaisella)?)

Lisätehtävä: Miten tuotannon ongelmia voi
ratkoa? Miten riskejä voi tunnistaa, hallita ja
minimoida? Lue kooste tärkeimmistä
ratkaisuista kohdassa "Fairtrade's response"
verkkosivulla

<https://riskmap.fairtrade.net/salient-issues>
ja Reilun kaupan tiedotteessa verkkosivulla
[https://reilukauppa.fi/tiedotteet/kahvintuo
tannon-riskit-ja-ratkaisut-nyt-kartalla/](https://reilukauppa.fi/tiedotteet/kahvintuotannon-riskit-ja-ratkaisut-nyt-kartalla/)

Soveltavat lisätehtävät

Harjoittele luomaan oma mielenosoituskyllti paremman maailman puolesta

Monissa maissa ihmiset joutuvat puolustamaan työntekijöiden oikeuksia ja ympäristön hyvinvointia osallistumalla mielenosoitukseen, ammattiliittoon tai laksoon. Tärkeä osa mielenosoituksia on erilaiset kyltit, joihin ihmiset kirjoittavat lyhyitä, iskeviä lauseita ja piirtävät niihin liittyviä symboleita. Usein kylteissä vastustetaan ongelmia, puolustetaan tärkeitä asioita tai ilmaistaan tunteita.

Kuvittele, että osallistut mielenosoitukseen, jossa puolustetaan ihmisten ja ympäristön hyvinvointia banaanintuotannossa. Mieti, millaisen mielenosoituskylltin haluaisit tehdä ja harjoittele sen tekemistä paperille tai pahville.

- Minkä sanan tai lauseen haluaisit kirjoittaa kylttiin?
- Haluaisitko piirtää kylttiin jonkin symbolin tai kuvan?
- Millä tyyllillä ja väreillä aiot tehdä kyltin? Mihin kohtaa kylttiä asettelet tekstin ja/tai piirroksen?

Jos kaipaavat ideoita tai esimerkkejä kyltin tekemiseen, voit etsiä kuvia internetistä esimerkiksi hakusanoilla mielenosoitus, mielenosoituskyllti tai ilmastolakko. Jos kaipaavat lisätietoa banaanintuotannosta, voit lukea lisää verkkosivulla

<https://reilukauppa.fi/banaani/> ja

Reilu kauppa ry

<https://riskmap.fairtrade.net/commodities/banana>.

Tutki Reilun kaupan tuotteita omassa lähikaupassa

Tutki lähikauppasi valikoimaa. Löydätkö tuotteiden joukosta Reilun kaupan tuotteita? Yritä etsiä ainakin kaksi tuotetta. Yritä löytää myös jokin muu tuote kuin ruokatuote eli vaikkapa kukkia tai shampoota. Tutki tuotteiden alkuperää: Missä maissa tuotteet on valmistettu?

Vaikuta pyytämällä lisää Reilun kaupan ja vastuullisia tuotteita

Palautteen antaminen, kiittäminen ja tuotteista kysyminen ovat helppoja tapoja vaikuttaa paremman maailman puolesta esimerkiksi kahvilassa, kaupassa tai koulussa. Voit antaa vapaamuotoisesti palautetta tai valita jonkin seuraavista vaikuttamistavoista:

- 1) Pyydä kauppa tai kahvila lisäämään valikoimaansa Reilun kaupan tuotteita tai muita vastuullisia tuotteita. Voit myös pyytää jotain tiettyä Reilun kaupan tuotetta, josta pidät. Toiveen voi esittää lähettämällä viestin verkossa (esim. korttelitoive tai sähköposti asiakaspalveluun) tai puhumalla henkilökunnalle.
- 2) Kiitä kaupassa tai kahvilassa Reilun kaupan tuotteiden myymisestä. Voit myös kysyä, onko myyntiin tulossa lisää reiluja tuotteita.
- 3) Kysy koulussa opettajilta, kahvilasta tai ruokalassa, voisiko koulu ostaa tai myydä enemmän Reilun kaupan tuotteita tai muita vastuullisia tuotteita.

